

362.

~~334~~

517

362.

mm

517

U B D = r a m a t.

Sure Tarto-sinna ramato-kohto-loaga.

Tartun 1839.

Trikkitu J. C. Schünmanni man.

A b d e g h i j k
 l m n o p r s s t
 u w. ā, ō, ū.
A B D E G H I
K L M N O P Q
S T U W.

Ab
 ad
 ag
 ai
 ah
 af
 al
 am
 an
 ap
 ar
 as
 at
 au
 aw

Eb
 ed
 eg
 ei
 eh
 ef
 el
 em
 en
 ep
 er
 es
 et
 —
 ew

Ib
 id
 ig
 ii
 ih
 if
 il
 im
 in
 ip
 ir
 is
 it
 iu
 iw

Ob
 od
 og
 oi
 oh
 of
 ol
 om
 on
 op
 or
 os
 ot
 —
 ow

Ub
 ud
 ug
 ui
 uh
 uf
 ul
 um
 un
 up
 ur
 us
 ut
 —
 uw

Ba	be	bi	bo	bu
Da	de	di	do	du
Ga	ge	gi	go	gu
Ha	he	hi	ho	hu
Ja	ja	—	jo	ju
Ka	ke	ki	ko	ku
La	le	li	lo	lu
Ma	me	mi	mo	mu
Na	ne	ni	no	nu
Pa	pe	pi	po	pu
Ra	re	ri	ro	ru
Sa	se	si	so	su
Ta	te	ti	to	tu
Wa	we	wi	wo	wu

Uf	õ	eks	Sal	helm	jond
us	õn	ilm	hel	hilt	jårsk
af	õal	oks	hiir	hind	jårw
aed	aas	org	hool	hing	jagt
aeg	aast	ots	hoop	hirm	—
ai	aaw	ust	hunt	—	Kaal
ait	aar	unl	hårg	Ja	kaas
an	on	uus	hais	jook	kam
auf	oun	uks	haud	juur	keel
aur	and	arst	haug	jalg	keet
eit	arm	Elts	hein	jårg	kon

foor	förm	mees	pais	saan	taim
fof	—	moon	poeg	saar	tong
fuf	Lu	mafs	pois	ſap	töld
fünſ	laas	Matſ	pouſ	ſep	tuhf
fael	lin	mets	püs	ſif	tund
faew	loof	muhf	pil	ſoon	täht
faup	luſ	mäng	piip	ſuur	täis
faus	luto	märf	piir	ſü	—
foer	lund	mööt	paſ	ſaun	Wö
föis	laew	—	palg	ſant	woi
fuiw	laud	Map	palk	ſarm	waat
faarn	laul	niit	part	ſild	waf
ſarp	laut	noot	pilw	ſilm	wil
faſf	lön	nou	—	ſurm	waew
feſf	leib	nöäl	Riid	ſölg	waim
fimp	loug	nöör	riif	ſuits	wahf
king	laaſt	nöps	roog	ſuld	warſ
fits	lapp	nahf	raud	ſul	waf
ſolm	lehm	nurf	rööm	—	wend
fuld	leht	—	räim	To	wälf
fumb	lin	Pu	riiſt	taat	wörf
furg	luſt	pea	rind	tal	—
faſf	—	pääw	—	tuf	
föht	Ma	pael	Su	tunl	
fört	meel	paif	ſaag	täf	

Te on lai.	Ta lödts on täis.
Lep on lai.	Ilm on kuiw.
Maast on pitk.	Sul on tölp keel.
Röis on pitk.	Tal on hea lödts.
Laud on suur.	Tal on nõrk meel.
Nälg on suur.	Kam on arm.
Lin on suur.	Leib on nätsk.
Ta sü on suur.	Leib on küps.
När on järsk.	Mees on lesk.
Kuub on uus.	Kirk on lesk.
Mo köht on täis.	Põng on kõõr.
Koer on hul.	Üks hea ford lund.
Peips on suur järw.	Se on liig.
Laps on laisk.	Mees on maas.
Koer on tru.	Laps sööb ja joob.
Wars on noor.	Kel on pool kolm.
Rust poolt tuul on?	Se on auus, kes head
Tul on külmi.	teeb.
Noor ku.	Lind on käes.
Ku on täis.	Järg on kä.

Ab:bi	ar:ro	Hab:be
A:dam	as:fi	háb:bi
ad:der	—	hád:da
ah:hi	Ch:te	hai:ge
ah:ne	el:lo	ha:mer
ah:nus	em:ma	ham:mas
am:bo	em:maf	Har:jo:ma
am:met	E:wa	har:ri
an:ni	—	Hei:na:ku

hel:de
 he:ring
 hig:gi
 him:mo
 Hi:o ma
 hōb:be
 ho:ne

Ja:ni fu
 ih ho
 il:lo
 In:gel
 jōg:gi
 is:sa
 is:sak
 Jūr:ri fu
 Jummal

Kab:bi
 Ka:dri
 kāg:go
 kām:mal
 kās:fi
 kah:jo
 ka:sik
 kal:la
 kan:del
 kan:gas
 kan:ge
 kan:na
 kaps:tad
 kar:ro

kas:so
 kas:te
 kat:tal
 Kei:ser
 kin:nas
 kir:ri
 kin:wi
 kōh:ha
 kōh:hus
 kuh:hi
 kũl:la
 kur:ri

Lad:de
 lah:ke
 lah:ti
 lais:kus
 lam:mas
 Lau:pääw
 Lau:s
 law:wa
 lei:sik
 le:tit
 lih:ha
 lin:na
 Lo:ja
 lou:na
 lub:bi
 luh:ter

Mād:da
 māh:hi

mag:go
 Mah:la:ku
 Mar:ret
 Mar:ri
 Mih:kel
 mōt:te
 mois:tus

Nab:ba
 nae:ne
 nād:dal
 nāp:po
 nel:li
 nim:mi
 nin:na
 nōg:gi
 nug:ga

Öd:de
 di:ge
 di:gus
 öl:lut
 öm:blus
 oh:hi
 oi:nas
 on:no
 orras
 ośsa

Pad:da
 pār:ris
 pai:o

pal:jo
 per:re
 pik:ne
 pis:sar
 pöd:der
 pör:sas
 pud:dro
 püh:ha
 püh:hi
 pu:sep

Rab:ba
 rad:da
 ráás:tas
 rah:ha
 rah:ho
 rah:was
 ra:mat
 ram:mo
 ras:fe
 rat:tas
 raud:sep
 re:de
 rei:kas
 rid:da
 ri:ded
 rik:kas
 rō:mus
 roh:hi
 Root:fi:ma
 Ru:no ma

Sad:da
 Sak:sa:ma
 sam:mo
 san:na
 sel:ge
 sig:ga
 söd:da
 sös:trad
 süd:da
 sul:la
 su:rus

Tab:ba
 tån:na
 tån:mo
 Tal:lin
 tal:we
 tap:po
 Tar:to
 tig:ge
 ter:ra
 terwis
 tin:na
 töb:bi
 toi:tus
 to:res
 tūd:di
 tüh:hi
 tūd:dar
 tur:ro

Ub:ba
 ud:do
 uh:fe
 ük:sik
 ül:lem
 u:lits
 un:ni
 us:sin

Wad:der
 wae:ne
 wäg:gew
 wáh:hi
 wår:raw
 wa:gen
 wag:ga
 walge
 Wal:ga:lin
 wal:le
 wal:lo
 wals:kus
 wan:fer
 wan:na
 war:gus
 war:ras
 war:ri
 was:tus
 wer:ri
 wes:fi
 wig:ga
 wiim:ne

wil:li
wdr-ro

wds:sa
woi:mus

wod:ras

Kiwwi on kowwa.
 Zaigen on pehme.
 Lammas on wagga.
 Hunt on tiige.
 Merri on süggaw.
 Mäggi on fôrge.
 Lummi on kûlm.
 Berri on leige.
 Ahhi on soe.
 Keew wessî on pal-
 law.
 Emma on wanna.
 Tûddar on noor.
 Waat on tûhhi.
 Kot on wilja tâis.
 Lummi on walge.
 Kûbbar on must.
 Kiwwi on raske.
 Sulg on ferge.
 Pâaw on selge.
 D on pimme.
 Mo firwes on ter-
 raw
 So nugga on nûrri.
 Sôbber on tru.
 Kawwal mees on
 walff.
 Jôggi on lai.

Oja on kitsas.
 Billi on walmis.
 Pu on tores.

Kon krooksub.
 Kaarn krooksub.
 Koer augub.
 Lind laulab.
 Hârg ammuub.
 Lammas rôgib.
 Kanna poeg piiksub.
 Sigga rôhhib.
 Hiir firub.
 Tuul wingub.
 Kon fargad.
 Kirp fargad.
 Us romab.
 Lind lennab.
 Kalla ojub.
 Laps maggab.
 Laps naerab.
 Laps nuttab.
 Laps ôppib.
 Laps mângib.
 Berri jookseb.
 Kiwwi on maas.
 Tal immeb.
 Lammas sôôb.

Paps kaswab.
 Pu terfab.
 Pu ditseb.
 Pu kannab wilja.
 Willi saab walmis.
 Rohhi närtsib ärra.
 Pääw paistab.
 Wiim teeb märjaks.
 Raste teeb märjaks.
 Tuul puhhub.
 Tuul teeb kuiwaks.
 Rohhust saab heina.
 Pehm sööd rohhto.
 Hunt sööb lamba
 ärra.
 Pehm annab pima ja
 lihha.
 Pu annab wilja.
 Pu willi on maggus.
 Haige tunneb wallo.

Urst wahhest aitab.
 Koer walwab ösel.
 Ku annab ösel wal-
 gust.
 Wiljast saab jahho
 tehtud.
 Jahhust saab taigen.
 Taignast saab leiwa.
 Leib täitab köhto.
 Hanni annab sulgi,
 raswa ja lihha.
 Turbas põlleb nenda
 kui pu.
 Juukse karwad sa-
 wad halliks.
 Kaswast sawad kü-
 ünlad tehtud.
 Ei ükski sa tōta süa.
 Igga mehhel isse
 wiis.

Ab-bi-kaas.
 ab-bi-mees.
 äm-ma-rif.
 at-ti-kaas.
 ah-he-lad.
 ai-tum-mal,
 and-min-ne.

an-gri-as.
 Et-si-tus.
 E-le-want.
 el-la-jas.
 es-mas-pääw.

Haap:sa-li:lin.
 här:ja:f:fed.
 hag:ga:nad.
 hob:bo:ne.

Jäl:les:tus.
 im:me:táht.

Kad:da:fas.
 kah:hel:sa.
 kan:gro:pool.
 kan:na:riik.
 kan:ne:pid.
 kar:ja:ne.
 Ka:sa:kad.
 kas:so:kas.
 kas:wandik.
 kaw:walus.
 kört:si:mees.
 köw:we:rus.
 koh:ha:ne.
 ko-li:pois.
 kol:ma:pääw.
 fool:mees:ter.
 kud:dru:sed.
 küb:bar:sep.
 kü:nar:pä.
 Küün:la:ku.
 Küün:la:pääw.
 küün:ra:pu.
 kun:nin:gas.
 kun:ning:riik.

Kur:re:saar.
 kur:wit:sid.
 kut:si:kas.
 ku:wal:ge.
 Kaf:ku:ja.
 lat:ti:kas.
 Let:ti:mees.
 lin:na:sed.
 lo:min:ne.
 lug:ge:ja.
 lus:si:kas.

Mah:la:ku.
 mets:mes:si.

Näit:min:ne.
 näl:ki:as.
 nart:sa:kas.
 ndr:gus:tus.

Ön:ne:tus.
 ön:nis:tus.
 oh:ha:kas.
 oh:he:liik.
 or:ra:wad.

Päh:la:pu.
 pah:han:dus.
 pal:la:kad.
 pen:ni:koorm.
 pih:la:pu.
 pil:li roog.

pim-me-dus.
poi-se-fe.
pun-na-ne.

Ro-ma-ja.
Root-si-mees.
rum-ma-lus.
rus-si-kas.

Sa-dul-sep.
sal-la-lif.
san-nu-med.
sip-pel-kas.
so-li-kas.
süg-gi-se.

Za-ni-ma.
Za-ni-el.
töb-bi-ne.

Ug-gu-rits.
üh-hek-sa.
un-ni-ne.

Wah-tra-pu.
wal-la-to.
war-bla-ne.
was-ta-ne.
wes-si-ne.
wih-ha-ne.

Üllem wallitseb.
Allamad kuulwad
fanna.
Sullane kuleb perre.
mehhe fanna.
Tüdruf kuleb perre.
naese fanna.
Kuld on kollane.
Berri on punnane.
Selge taewas on sin-
nine.
Lihha fedetakse peh-
meks.
Munna fedetakse
kowwaks.

Kunnigas on rikkas.
Kirriko sant on
waene.
Pea wallotab.
Nahk higgistab.
Seitse werst on üks
pennikoorm.
Elewant on suur el-
lajas.
Warblased tewad
wiljale põllo peäl
paljo kahjo;
agga nemmad tewad
ka paljo head, sest

nemmad söwad us-
sid ärra.

Laps on wahhest wal-
lato.

Lapsed mengiwad
hea melega; se on
kül hea, agga nem-
mad peawad ka
wahhest öppima.

Armad lapsed kuul-
ge omma isfa ja
emma fanna, et
teie käsfi hästi käib.

Jummal ei jätta üh-
tegi asja und lif-
kufs.

Keif hakkatus on
raske.

Ab:bi:el:lo.
äk:ki:lin:ne.
am:me:ti:mees.
an:ger:pis:tid.
ar:mo:fen:ne.
ar:wa:mat:ta.
aw:wi:ta:ma.

Eh:hi:ta:ma.
ek:si:ta:ma.

Häd:da:lin:ne.
hän:na:lin:ne.
här:ja:fen:ne.

Jag:ga:min:ne.
im:me:teg:go.
Jum:ma:la:ga.

Käs:so:tund:ja.
kah:hek:sa:mas.
kaf:si:pid:di.
kan:na:ta:ma.
kar:pi:fen:ne.
kar:ri:kaf:rad.
kas:si:tap:pud.
ke:do:wil:li.
ke:le:kand:ja.
kei:ki:pid:di.
kib:be:das:te.
kir:ja:tund:ja.
kir:ri:ko:mees.
kor:ra:lin:ne.
kul:la:fen:ne.

Lau:la:ta:ma.
lep:pi:ta:ma.
lüh:hi:fen:ne.

Maar-ja-hei-nad.
mes-si-la-ne.

Näg-ge-mat-ta.
nel-ja-kes-te.

Õh-ho-ken-ne.
õm-ble-min-ne.

Pil-la-ta-ma.

Riik-ti-is-sa.

Sin-ni-li-mar-jad.

Wih-has-ta-ma.

Munna on ümmargunne.

Maia on nelja kandilinne.

Innimenne on terve.

Innimenne saab wahhest haigeks.

Arst aitab meid saggedaste.

Suil on pikkad päwad ja lühikesed ööd.

Talwel on lühikesed päwad ja pikkad ööd.

Kes sui ajal laisk on ja middagi ei forja, sel ei sa talwel middagi süa; ning kes ommas lapse põlwes ja norusses middagi ei õppi, peab ommas wannadusfes nälga näggema.

Zummal jaggab iggaühhele omma ossa.

Innimenne, kes head ei te, hakkab kurja mõtlema ja teggema.

Innimenne woib iggas põlwes rahhul olla ja õnne leida, kui temma agga iggas põlwes moista toime sada, kui ta sedda teeb, mis temma kōhhus on tehha, ja selle parrast hōlelik on et ta woiks ikka ennam eddasi sada.

Sippelkad tewad ikka priskeste tööd, sepärast ütleb pühha kirri: Minne sippelka jure, sinna

laist! wata temma wisid ja sa targaks. Et temmal kül posse peäliffut, ei üllewatajat egga walitsejat: siiski walmistab ta omma leiba suil ja korjab kokko omma toidust leikusse ajal.

Elewant ellab Asia-maal. Temma faks hammast nimmetakse walge-luuks.

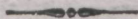
Suur wallaskalla on sadda ja faks kümmed jalga pikk.

Maad kuiwatakse ärra tulest ja päwa paistest, ning kastetakse jälle wihmast ja kastest.

Sare-maad on keikis paikus wega ümberpiratud, nenda kui Kurre-saar, Muhho-ma, Hio-ma.

Keik ellajad ellawad, innimesed ellawad ka. Keik ellajad on, kui nemmad ilmale tulwad, pissofessed ja nored, ja kaswawad suremaks ja sawad wannaks. Innimessed, kui nemmad sünniwad, on ka pissofessed ja nored ja kaswawad siis suremaks ja sawad wannaks. Keik ellajad peawad ärra foolma, inimised surredad ka ärra. Agga innimesed on ommetigi palju kallimad kui keik ellajad, sest meil on meel ja moistus, sepärrast woime meie palju asjo õpida, meie moistame ka räkida ja sedda ütelda, mis meie ommas süddames mõtleme, ja meie hing peab iggaweste ellama.

Innimenne näab, kuleb, haistab, maitseb ja tunneb.

S p e t u s s e d,
 mis Siraki Tarkusse-ramatust keige
 ennamiste lastele tulleswad tãhhele
 panna.

Keik tarkus on Jummalala kãest ja
 on temma jures iggaweste.

Tarkusse hallikas on Jummalala
 sanna.

Jummalala sannad on temma teud.
 Tarkusse haikatus on Jummalalat
 kartma; agga kurja moistma polle mitte
 tarkus.

Jummal on kartusse wãart ja wãg-
 ga suur, ja temma wãggi on immelik.

Jummalala filmad on tuhhat fõrd
 selgemad kui pãike ja waatwad keige in-
 nimeste tede peãle ja pannewad tãhhele
 sallajad fõhjad.

Keik innimeste teud on temma ees,
 ja temma filmade eest ei woi ùhtegi war-
 jule jãda.

Ei ùhteainustki mõttet ei olle temma
 ees sallaja, ei ùhteainustki asja ep olle
 temma eest warjul.

Keik Jummalala teud on wãga head,
 ja ommal ajal sũnnib se keik, mis ta seãd:

nud. — Temma on omma tarkusse sured asjad kauniste ehitatud.

Temma teud on keik head ja ta annab keik tarwidust kätte sel ajal, kui tarwis on, ja ep olle tarwis öölda: Se asfi on pahhem kui teine; sest keik leitakse ommal ajal õige ollemast.

Nenda kui temma surus', nenda on ka temma hallastus.

Jummal hallastus on willetsusse aial ni armas kui wihma pilwed poua ajal.

Jummal on kohtomoistja, ta ei pea ei ühhestki lugu.

Kui pottiseppa sou temma kä on, et ta keik, mis ta kätte wõttab, omma meele järrele walmistab: nenda on innimesed selle kä, kes neid teinud, et ta nende kätte maksab omma arwamisse järrele.

Ärra ütle: Ma ollen patto teinud ja mis hädda on mul sest olnud? sest Jummal on pitkamelelinne, ei ta jätta so kätte näggematta.

Ärra olle Jummal kartusse wasto sanna kuulmatta ja ärra tulle temma jure kahtlase süddamega.

Kes Jummalat kartwad, otsiwad mis temma meele pärrast, sest Jummal kartus kelab patto.

Ärra õppeta omma suud mitte wanduma ja ärra wõtta wisiks sedda, kes pühha, nimmetada ilma asjata.

Kui kegi loeb ja pärrast wannub, mis sanna wõttab Jummal kuulda?

Kes Jummalat kardab, sel peab wiiaaks hea põlli ollema ja ta peab armo leidma omma surredisse päwal.

Keige ello ajal armasta Jummalat ja hüia tedda appi omma õnnistusfeks.

Waatke wanna põlwe rahwa peäle ja katske, kes onennast Jummalat kätte uskunud ja on häbbisse sanud? ehk kes on jänud temma kartusse sisse ja on mahha jäetud? ehk kes on tedda appi hüidnud ja Jummal ei olleks temmast holind?

Kes Jummalat armastawad, kül need hoidwad temma teed.

Hea ja kurri, ello ja surm, waesus ja rikkus tulleb Jummalat käest.

Kes Jummalat peäle lodab, sel ep olle ei ühhestki pudo.

Kes Jummalat kardab, se ei kardada muud middagi ja ei lähhä mitte araks, sest Jummal on temma lotus.

Keige hea teo sees ussu Jummalat ommas hinges.

Kiitke keit Jummalat, kes üksi surred asjad teeb, kes emma ihhust meid

ellus hoiab ja wõttab omma hallastust
möda meiega tehha.

Enne kui sa pallud, walmista ennast.

Jummal on meid omma ennese sar-
natseks teinud.

Ta on meile üllesarwatud päwad ja
aega annud ja on meile melewalda annud
selle ülle, mis mapeäl on.

Ta on algmisest innimest teinud ja on
tedda jätnud temma tahtmisse kätte.

Innimesed on Jummalal käest wiis
meelt kätte saanud, agga kuendamats on ta
neile moistust andnud ja seitsmendaks kōn-
nelemist.

Moistusse tundmisega on ta meid täit-
nud ja meile head ja kurja näitnud ja meile
üttelnud: Hoidke ennast keige üllekohto eest,
ja on iggaühhele käsko annud temma lig-
gimesse pärrast.

Innimesel on norest põlwest himmo
kurja järrele.

Põggene patto eest kui ussi eest, sest kui
sa temma liggi tuled, siis wõttab ta sind
finni.

Ärra te kurja, siis ei sa kurjus sind
kätte.

Kui patto aeg on, siis põra ümber.

Olled sa patto teinud, siis ärra kaswa-
ta tepeks ennam sinna jnre, ja pallu omma

endiste pattude pärrast, kui sa täjeste põõr-
nub.

Ärra wibi mitte Jummal pole põõr-
des ja ärra wita aega ühhest päwalt teise.

Ärra lasse ennast keelda aegfaste pallu-
mast ja ärra wibi surmani õigeks fades.

Põra Jummal pole ja jätta pattud
mahha; pallu temma palle ees ja ärra pah-
handa ennam Jummal meelt.

Keif lihha lähhäo wannaks kui rie, sest
se on se seadus ma-ilma algmisjest: Sa pead
tõeste surrema.

Keif, mis mullast on, saab jälle mul-
laks, otse kui keif wessi merresse taggasi
lähhäb.

Ühhe innimesse päwa arro on sadda
aastat, kui paljo on; agga millal iggaüks
ärra surreb, se on teadmatta.

Keige omma teggedu sees mõtse omma
wimiste asjade peäle, siis ei te sinna patto
ei ellades.

Tänna ferd minnule ja homme sulle.

Otse kui wee-tilk merres ja liwa-ter-
ra, nenda on tuhhat aastat iggawesses
ajas.

Igga lojus armastab omma suggu ja
igga innimenne omma liggimest.

Arwa omma liggimesse asjad ärra om-
ma ennese asja järrele ja panne keif asjad
hästi tähhele.

Jummalal ja innimestel on wägga pahha meel uhkussest.

Sedda surem sa olled, sedda ennam al-
landa ennast.

Kui teised sind üllemaks on pannud,
siis ärra surusta; olle nenda seas kui üks
nenda seltsist.

Ärra olle julge omma warrandusse
peäle ja ärra ütle mitte: Mul on kül et
woiksin ellada.

Ärra otsi kitust riette pärrast.

Ärra põlga keddagi, kes sant peält näh-
ha. Messilane on pissokenne lindude seast
ja temma willi on üllem kui muud maggu-
sad asjad.

Ärra tõsta ennast sureks, et sa ei lan-
ge ja häbbi ei sada omma hingele.

Terwis ja hea põlli on parrem kui keik
kuld, ja tuggew ihho ennam kui otjata
warra.

Üks terve waene, kes ommas rammus
kange, on parrem, kui rikkas, kes ommas
ihhus hädda tunneb.

Kui sa wägga paljo sööd, siis saad sa
haigeks, ja ahne söminne sadab kõhho-wallo.

Kassin ihho maggab terwissega, ta
touseb warra ülles ja temma hing tem-
maga.

Ühhe täitmatta innimesse peäle tulles
se waew, et ta ei woi mata ja et ta saab
wihhaseks ja wallo tunneb.

Wiin on paljo ärra rikkunud.

Ärra sunni omma liggimest mitte ennese jure joma.

Kes käsini, se pitkendab omma ollo.

Ärra olle holetu ommas haigusses, waid pallu Jummalat ja pärrast käsini arsti tulla.

Jummal on arsti-rohud ma seest lo-
uud ja moistlik mees ei põlga neid mitte.

Auusta arsti nenda kui kohhus on ja omma tarwidusseks, sest Jummal on tedda ka lonud.

Ihhe surno pärrast nutta. — Mässi temma ihho kinni nenda kui kohhus on ja murretse temma mattuksed. Agga lasse en-
nast trööstida temma pärrast, kui ta waim saab ärra lahkunud.

Wihhane mees ei woi' õigetks moistetud sada.

Ärra kihhuta ennam selle süddant, kes wihhastud on.

Pitka melega innimenne kannatab õige aiani ja hea meel tassub temmale wimakks kassu kül.

Aia ommad asjad ärra tassase melega, siis armastab sind igga armas innimenne.

Mõtle wimiste asjade peäle ja jätta wihhawaeno mahha, et sa temmale ei sada hukkatusi ja surma ja ja käsikude sisse.

Seisa riust rahho, siis teed sa patto wä-
hemaks; sest wihhane innimenne tõstab rido.

Se on hingele kibbe, kui winna rohkeste juakse; se kihhutab riule ja õnnetussele.

Anna omma liggimesse üllekohhut andeks ja siis antakse so pattud andeks, kui sa palud.

Üks äkki melega wiha sütab tullokest põllema ja äkki melega riid wallab werd.

Ärra anna omma hinge kurbdusse ja ärra waewa mitte issiennast omma nouga.

Kurbdus on palju tapnud ja ärra rikkunud ja ei olle ommeti ühtegi kasso seal sees.

Kadedus ja wiha lühendamad päwad, ja tühi murretseminne teeb wannaks enne aega.

Kui legi ei woi mata rikkuse pärrast, se lõppetab liha ärra ja murre selle pärrast ei lasse mata.

Se on magus ello, kui tõ teggija om maga rahhul on.

Õnnimesse südda mudab temma näggo ehk heaks ehk kurjaks, ja südda, mis haljas on rõmo sees, teeb palle heaks lahkeks. Lahke palle näitab ülles head süddame kumbed.

Kes pattuste himmude wasto panneb, se ehhitab omma ello kauniste.

Õnnis on se, kedda temma hing hukka ei moista.

Ärra olle rummal ei suremas egga wähhemas asjas.

Sepärrast et döldakse: se on üks keik, on mitto patto teinnd.

Kes moistmatta, ei se panne aega tähhele.

Tarf innimenne on murrelik keikis asjus ja patto ajal hoiab ta ennast eksitusse eest.

Enne peab üht asja moistma kui sedda hakkama, ja enne peab nou pidda ma ja pär-rast se järrele teggema.

Ärra te ühtegi ilma nouta.

Ärra otsi mitte, mis sul wägga raske, ja ärra püa mitte, mis sul wägga kange.

Ärra põlga mitte tarkade jutto ja kái nende õppetusse sannade järrel, sest nende käest woid sa head õppetust sada.

Kui kegi tark on, siis hoi a selle pole.

Otse kui se on, kes warjo tautad ja tuult takka aiab, nenda on se, kes unne-näud tähhele panneb.

Unne-näud on mitto petnud ja kes nen-de peäle on lootnud, on eksitusse sisse sanud.

Laiskus on paljo kurja õppetanud, ärra heida sepärrast mitte laiskusse peäle.

Ärra olle laisk egga totter omma teg-gude sees.

Ärra wiiska tööd, mis waewaga tehha-se, egga põllo tööd, mis keige kõrgemast on lotud.

Jä omma ammeti peäle.

Mis sa norel põlwel ei olle foggonud, kuid a tahhad sa sedda wannas eas leida?

Mõtle nälja aja peäle sel ajal, kui

kül ka on ja waesusse ja pudo peäle rikkusse päiwil.

Panne kirja, mis sa wälja annad ja wasto wöttad.

Uita waest ja ärra lasse tedda ennesest ärra tühjalt sedda möda, kui temmal tarwis on.

Uita liggimest omma jouda möda.

So käsfi ärgo olgo wälja sirrutud wotes egga finni jälle andes.

Ärra jätta waest toitmatta. Põra omma kārwa waese pole ja wasto temmale rahholisfel wisil tassase melega.

Kes leiba rohkeste wälja taggab, sedda õnnistawad õigede uled ja tunnistus temma headussest on tõssine.

Kes leiwaga kallis on, selle wasto nurrisewad rahwas ja tunnistus temma sitkussest on walli.

Panne ommad anded lukko tahha waese süddamesse.

Waese põlwe ei pea ikka ärra põlgma, egga sedda rikkast, kel ep olle meelt, ei tulle sureks panna.

Kel halle meel on, se laenab liggimessele.

Laena liggimessele sel ajal, kui temmal tarwis on, agga anna ka omma liggimessele jälle õigel ajal.

Mitto on sedda, mis neile laenatud, ar-

wanud kui leitud ja on waewa teinud neile, kes neid aitnud.

Hea mees saab k  emehheks omma ligimesse eest.

Arra unnusta käe-mehhe armo. Pattune arwab käe-mehhe warrandust ennese omma ollewad ja kes t  nnamatta melega on, j  ttab sedda kimpusse, kes tedda pe  stnud.

Uks ustaw s  bber on uks tuggew warjo paik; kes tedda leiab, se leiab   nnistusse warrandust.

Ustaw s  bber ei sünni mingi wasto arra wahhetada.

Arra unnusta sõbra ommas süddames ja mõtle temma pe  le, kui sul warrandus on,

Armasta sõbra truiSte ja olle ustaw temmaga; agga kui sa temma sallajad asjad ilmutad, siis ei sa sinna tedda enam kätte.

Arra jätta mitte wanna sõbra mahha, sest uus s  bber ei olle mitte teise sarnane.

Sõbra ei tunta mitte hea põlwe ajal ja wihhamees ei j   tundmatta õnnetusse ajal.

Kes kiwwid lindude sekka wiskab, pilletab neid arra, ja kes sõbra teotab, se kautab s  brust.

Pattune innimenne seggab sõbrad arra ja sadab rahholiste wahhele kele peksmist.

Ärra wotta ette ei ühteainust waltet teise ette waltetada, sest se ei tulle heaks kui sa ollid harrind se peäle.

Walle on pahha asfi innimesel.

Ärra olle kawwal.

Kes auko kaewab, langeb sinna sisse, ja kes kôit wörguks panneb, seddawoetakse sega kinni.

Kurjat kônnet tõstetakse saggedaste ja ärra ussu keik kônnet.

Enne kui sa järrele kulad, ärra laida mitte sedda mõda kui sa kuled.

Üks kôrwalinne ja kahhekeelne on ärranetud, sest ta on palju rahholisfi hukka saatnud.

Willi näitab ülles, kuidas pu on hoiatud; nenda näitwad mõttelede kônned innimeste süddamed ülles.

Innimest katsutakse läbbi temma kônnedest.

Kes sallajad asjad ilmutab, se on usko kantanud.

Ärra olle nobbe omma kelega.

Kui teine rägib, siis lobbise paljo.

Ärra wasta mitte enne kui sa kuled ja ärra tulle kônnega wahhele, kui teine kônneleb.

Ärra olle mitte kahtlase melega ja ärra warritse mitte omma kelega.

Lahke su teeb ennesele paljo sõbro ja se keel, mis hästi moistab räkida, woib paljo häid kônnesid kônnelda.

Häbbene ennast need sannad wälja räk-
kimast, mis sa ollet kuulnud ja sallaja kōn-
net ilmutamast; siis olled sa tõeste häbbelik
ja leiad armo iggauhhe innimesse eest.

Ärra rāgi ülles woōraid ello wisid ei
sobrale egga wihhamehhele.

Kes omma keelt tallitseb, se woib selle
jures ellada, kes järrele ei anna, ja kes tüh-
jad juttud wihkab, se tunneb wāhhemat
waewa.

Sunnis on se, kes omma suga ei eksi.

Kes head pōrab kurjaks, se teeb kaw-
walaste, ja laidab ka kurjaste need asjad,
mis korda lähewad.

Parrem on nomima kui sallaja wihhas-
tama.

Se on pahha wils ühhest innimessest,
kui ta ukse tagga sallaja kulab.

Sunnis on se rikkas, kedda leitakse il-
ma laitmatta ollemast ja kes ei kõi kulla
järele.

Monni saab rikkaks et ta kassinaste
ellab ja tallele hojab.

Se tõ-mees, kes jodil, ei sa rikkaks.

Sikkel mehhel ei kolba rikkus mitte.

Kes isfi ennese wasto kurri on, kelle
wasto peaks se hea ollema?

Kuld on mitto ärra rikkunud.

Mitto on saddunud hädda sisse rahha
pärast ja nende hukatus on sündind nende
silma nähhes.

Üllekohtuste warrandus kuitwab ärra kui oja ja saab äkkiste otsa kui suur pitkne wihmaga.

Kes kulda armastab, se ei olle õige.

Zummal on isä auustanud ülle laste ja emma melewalda ülle poegade on ta finnitunud.

Auusta omma isä tö ja sannaga, et temma õnnistus so peäle tulleks, sest isä õnnistamine finnitab laste koiad; agga emma ärra wanduminne kiskus nende allused ümber.

Auusta omma isä keigest süddamest ja ärra unnušta mitte omma emma lapses waewa. Mõtse et sa neist olled sündinud ja mis woid sa neile jälle tasuda nenda kui nemmad sulle head on teinud.

Se on kui teotaja, kes isä mahha jättab ja kui Zummalast ärra wannutud, kes omma emma wihhastab.

Laps olle abbiks omma isäle temma wannusjes ja ärra kurwasta tedda temma ello ajal.

Ärra te mitte innimessele häbbi temma wannas eas, sest monned meie seast sawad ka wannaks.

Ärra olle lobba wannade hulka.

Kolme asja pärrast ollen ma rõmus kül, mis Zummal ja innimeste melest armastad on: kui wennad ühhel mehel on, kui

sõbrus liggimesõega ja kui mees ja naene
hästi teine teisega leppivad.

Katsu et sa olled hea nimme af. —
Ärra sada omma aule teotust.

Olgo neid kül palju, kes soga rahho
piddavad, agga waewalt olgo üksainus tuh-
handette seast so nou-andja.

Mis hundil on teggemist lambaga?
Nenda ei olle pattusel teggemist jummal-
fartlikkoga.

Ärra lasse ennast igga ühhest tulest
aiada ja ärra käi igga tee peäl.

Ärra te pahha orjale, kes õiete tööd
teeb, egga palgalisõele, kes teeb, mis koh-
hus.

Häbbene ennast wäit jämast selle was-
to, kes sind terretab.

Ärra ilmuta iggamehhele, mis so süd-
dames, siis ei sa ta sind kawwalaste tän-
nada.

On sul weiksed, siis hoia neid.

Sommiko-palwe.

Armas taewane isõa, ma tännan sind kei-
gest süddamest et sa mind minnewal õsel
keige kurja eest olled armolikkult hoidnud ja
faiitsnud. Rahhoga ma ollen magganud ja
terwelt ollen ma ommast unnest ülles-
tousnud. Ma pallun sind nüüd, armas

Jummal! aita ka sedda päwa hästi lõpetada. Anna omma armo et ma ühtegi kurja ei te, et ma isä ja emma sanna kulan ja ikka ning allati so pühha mele pärrast teen ja ellan. Siis ollen ma so armas laps ja sa wõttad mind siin aialikkult ja seäl iggaweste õnnistada. Amen.

Palwe enne söma-aega.

Armas taewane isä, ma wõttan ta omma leiba, mis sinna armust meie ihho toidusseks olled annud. Oh anna omma armo, et ma ikka tähhele pannen, et keif sinno käest tulleb, mis mul tarwis ja hea on, et minna keige omma ello ajal sind kidan, tännan ja so sanna kulan. Amen.

Palwe pärrast söma-aega.

Ma tännan sind, armas taewane isä, et sa mind jälle olled söötnud. Oh anna ka eddespidi ommast heldussest, mis mul ello toidusseks ja ülles piddamisseks tarwis lähhäb ja aita mind allati tänno-ga ja sinno auuks sedda pruvida, mis sa minnule jaggad. Õnnista mind nüüd ja iggaweste. Amen.

Ohto-palwe.

Ma tännan sind, helde Jummal! et sa mo palwet olled kuulnud, et sa jälle sel päwal mind olled aitnud ja keige ihho ja hinge kahjo eest olled kaitstud. Oh anna mulle heldeste andeks, kui ma tänna ollen sinno wasto eksinud, sest ma kahhetseen sedda keigest süddamest ja tahhan omma ello parrandada. Hoiä ka sel õsel mind ja keik minno ommad ja kela keik kurja ja kahjo. Sinnule ma ellan, sinnule ma surren. Amen.

Palwe.

Armas taewane issa, aita meid sinno heldust ja armastust ikka hästi tähhele panna et meie heldusse ja armastusse polest sinno sarnatseks same: siis teme meie laste wiisil hea melega ikka so tahtmist nenda kui pühhad Inglid taewas ikka sinno tahtmist tewad. Oh sa annad meile iggal päwal paljo head. Keik, mis käes, on sinno and, sa armas helde issa. Ehk meie kül saggedaste sinno wasto eksime, ommeti sa teed keik hästi ja õnnistad meid keigil wiisil. Oh et meiegi wõttaksime ommad wennad, keik innimesfed, keigest süddamest armastada nenda kui

sinna meid armastad ja meie keifile head
 teed. Anna omma armo et meie pääw
 pääwast parremaks same ja aita meid et
 meie keige holega keige kurja eest ennast
 hoiame. Sa armas pühha issa taewas,
 kule meie palwe. Amen.

Der Druck ist unter den gesetzlichen Bedingungen gestattet.
 Dorpat, den 30. Nov. 1835.

M. v. Engelhardt, Censor.

